

KESKI-SUOMEN LIITTO

Keski-Suomen kuntien hytetutka

- Miten Keski-Suomen kunnissa tehdään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä?
- Mitkä ovat toiminnan painopisteet?
- Päivitetty 23.5.2024

Sisälllys

Raportin tausta

Osa I: Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnissa

Osa II: Hytetyön rakenteet ja resurssit Keski-Suomessa

Osa III: Hytetyön painopisteet, toimenpiteet ja mittaaminen Keski-Suomessa

Osa IV: Hytetyö yhteisenä prosessina ja jatkotoimet

Raportin tausta

- [Hyvän voinnin Keski-Suomi –hanke](#)
- Tarve maakunnallisen hytetyön tilannekuvalle hyvinvointialueuudistuksen jälkeisten muutosten myötä
- Aineisto:
  - Kuntien hyvinvointisuunnitelmat ja –kertomukset
  - Kuntien talousarviot
  - Tilastolähteet (TEAvisari, SotkaNet, LIPAS, Syke, DVV)
- Raportti päivittyy vuoden 2024 tiedonkeruun edetessä

Osa I: Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnissa

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työllä eli hytetyöllä luodaan mahdollisuuksia.

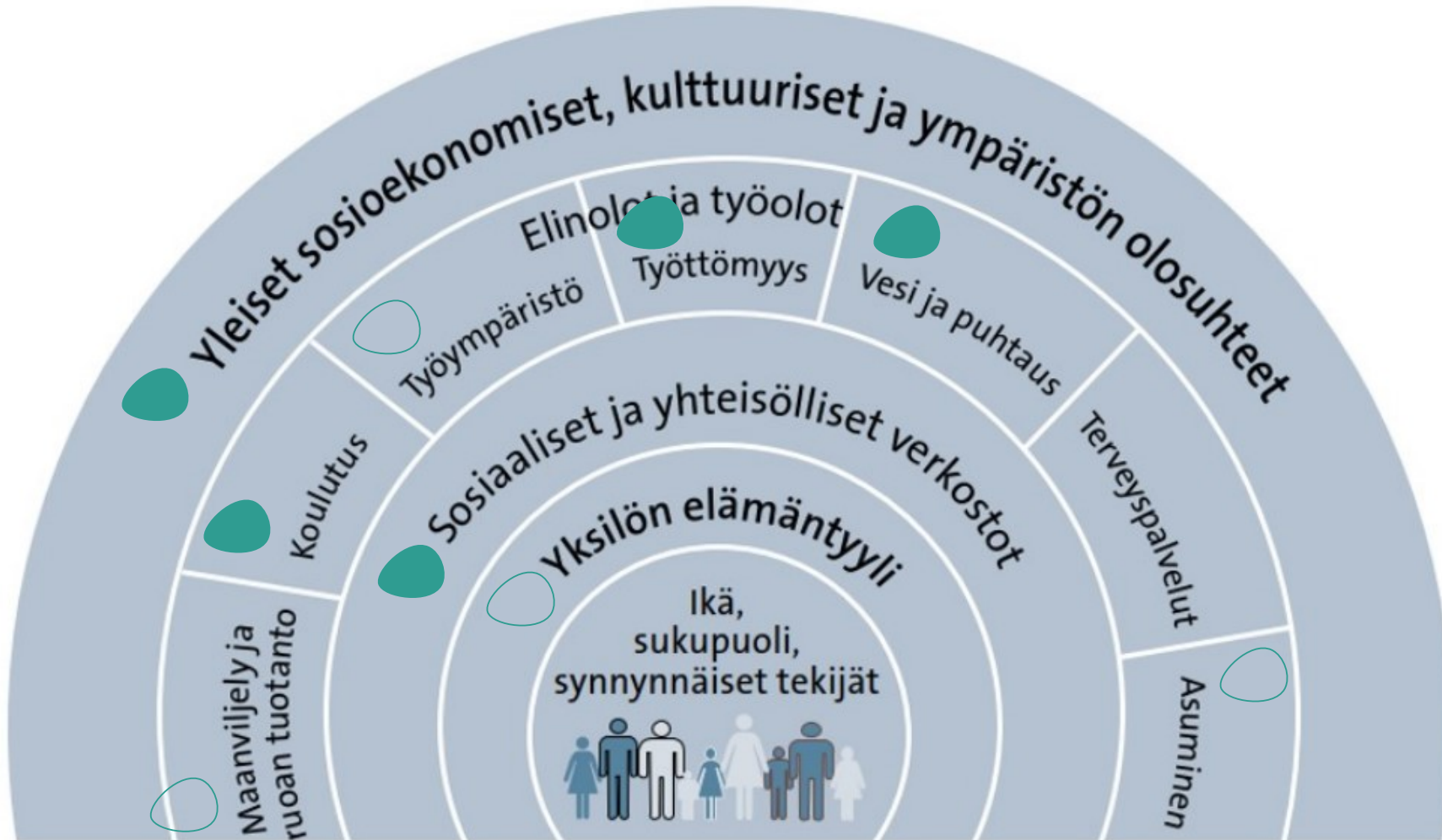
Hytetyön tavoite on väestön terveys ja hyvinvointi ilman raskaita, korjaavia toimia.

Hytetyöllä tuetaan kaikkien ihmisten mahdollisuuksia hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden sekä työ- ja toimintakyvyn edistämiseen ja parantamiseen.

Mahdollisuuksia luodaan pitämällä huolta niistä olosuhteista, jotka tukevat hyvinvointia ja terveellisten valintojen tekemistä.

Kunta vaikuttaa moneen eri yksilön terveyteen vaikuttavaan tekijään:

Terveyteen vaikuttavat tekijät (Dahlgren & Whitehead 1991; 2006)

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kuuluu kunnan lakisääteisiin tehtäviin

Vastuu	Toimenpide	Lain kohta
Ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä omassa toiminnassaan.	Hyte kaikilla sektoreilla	Kuntalaki (410/2015) 1 §
Strategisessa suunnittelussa asetettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tavoitteet ja määriteltävä toimenpiteet.	Kunnan strategia, toimintakertomus	Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 6 §, Kuntalaki (410/2015) 37 §
Tehtävä päätösten vaikutusten ennakoarviointi ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen kohdistuvista päätöksistä väestöryhmittäin.	Päätösten ennakkovaikutusten arviointi	Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 6 §
Nimettävä terveyden- ja hyvinvoinnin edistämisen vastuutaho.	Nimetty henkilö	Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 6 §
Seurattava asukkaiden elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin.	Hyvinvointikertomus, yhteinen tietopohja	Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 6 §
Kunnan on seurattava kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä ja raportoitava niistä sekä toteutetuista toimenpiteistä valtuustolle vuosittain. Kunnan on valmisteltava valtuustolle valtuustokausittain hyvinvointikertomus ja –suunnitelma, toimittaa se hyvinvointialueelle ja julkaistava se julkisessa tietoverkossa.	Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma	Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 6 §
Tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteisteistyötä hyvinvointialueen on tehtävä yhteistyötä ja tuettava sitä asiantuntemuksellaan sekä tehtävä yhteistyötä alueella toimivien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.	Verkostot ja tapaamiset	Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 6 §
Kunnan on edistettävä hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia.	Järjestöyhteistyö	Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 6 §
Osallistuttava vuosittaisiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskeviin neuvotteluihin.	Kuntaneuvottelut (HVA)	Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 6 §

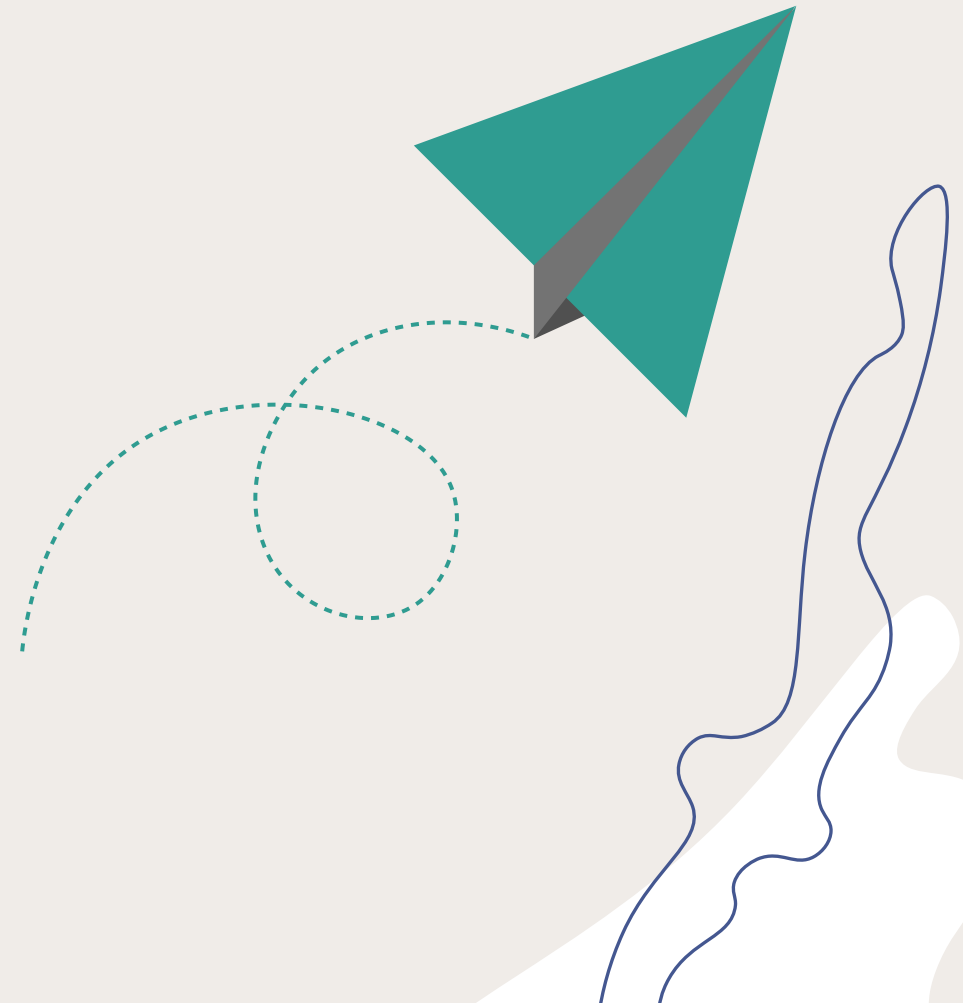
Väestön hyvinvointiin vaikuttaa kunnan lisäksi monta muuta ulkoista tekijää.

Hyvinvointialueella on myös lakisääteinen vastuu alueen väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä sekä yhteistyöstä kuntien kanssa.

Järjestöt ja seurakunnat, **eli kolmas sektori**, toimivat lähes aina ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi, luoden yhteisöllisyyttä mutta myös palveluita.

Yritykset tarjoavat laajan kirjon erilaisia hyvinvointipalveluita, mutta luovat lisäksi mahdollisuuksia esimerkiksi ympäristön, koulutuksen, työllisyyden sekä asumisen myötä.

Yhteisöt, lähipiiri ja porukat eli **neljäs sektori** ovat myös hyvinvoinnin edistämisessä tärkeässä roolissa.

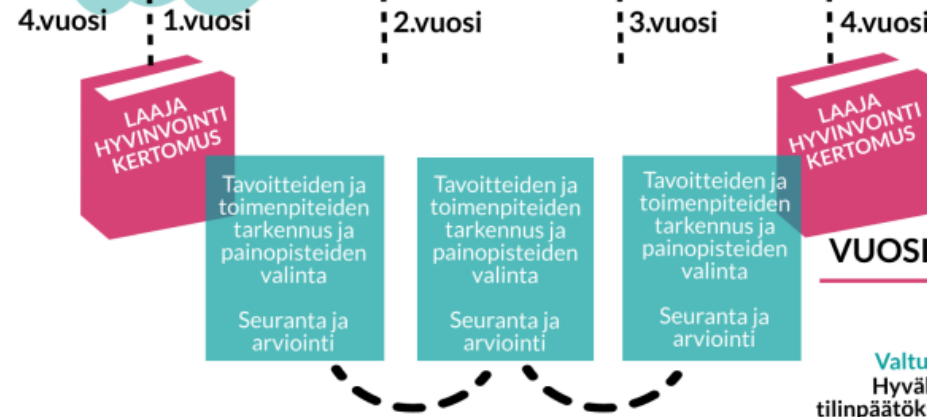
Kuntien on seurattava kuntalaisten hyvinvointia ja raportoitava siitä kunnanvaltuustolle kerran vuodessa

Raportista muodostuu kunnan **hyvinvointikertomus**.

Kerran valtuustokaudessa (4 vuotta) kunnan on laadittava **laaja hyvinvointikertomus**, joka käsittelee kuntalaisten hyvinvoinnin tilaa koko neljän vuoden ajalta. Tämän lisäksi kunnan on laadittava **hyvinvointisuunnitelma**, jossa määritellään kunnan hyvinvointityön tavoitteet, toimenpiteet, vastuutahot ja mittarit.

Hyvinvointikertomus prosessina

VALTUUSTOKAUSITTAIN TOISTUVA SYKLI

VIISIVUOTUINEN TOISTUVA SYKLI

Huomioi

Valtuustokauden lopussa laaja hyvinvointikertomus kuvaa hyvinvoinnin tilaa, kokoaa tehdyn työn ja ehdottaa pitkän aikavälin tavoitteet seuraavalle valtuustolle. Uusi valtuusto tarkentaa laajan hyvinvointikertomuksen vuosittaiset tavoitteet ja seuraa niiden toteutumista.

Keskisuomalaisien hyvinvointi

- Keski-Suomi on Suomi pienoiskoossa, mittareiden valossa hyvinvointi on maan keskiarvossa
  - Maakunnan sisällä suuria eroja
  - Väestöryhmien väliset erot
  - Koulutus- ja tulotasoerot suuria maakunnassa
  - Juopa hyvin ja huonosti voivien välillä kasvaa
  - Ylisukupolvisuutta huono-osaisuudessa
  - Työttömyys, erityisesti nuorisotyöttömyys
  - Väestönmuutos

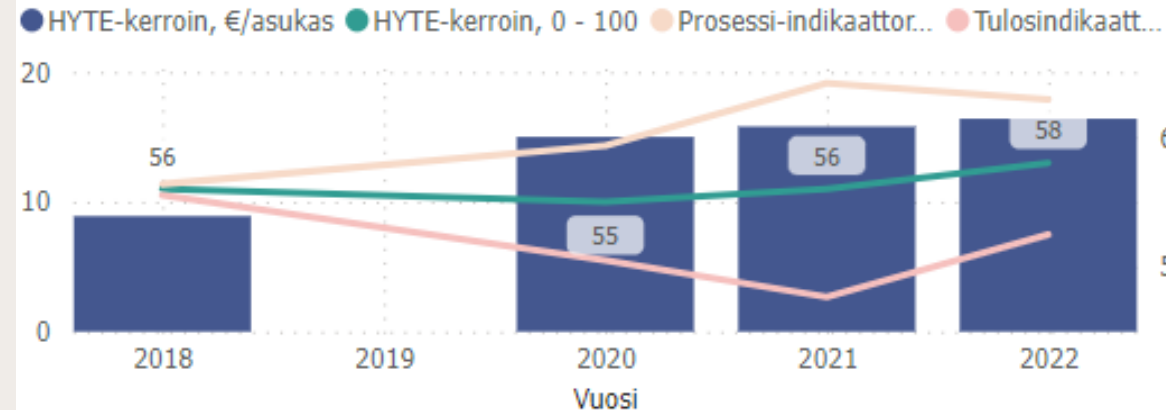

HYTE-kerroin mittaa kunnan hyvinvointityötä

- Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin jaettiin kuntiin ensimmäistä kertaa vuonna 2023.
- Jaetaan vuosittain kunnille hytetyön **tulosten** ja **prosessien** perusteella.
- Indikaattoritietojen lähteinä [TEAvisari](#), [kouluterveyskysely](#), erikois- ja perusterveydenhuollon tilastot, [toimeentulorekisteri](#) (THL), [tutkintorekisteri](#) (Tilastokeskus) ja [eläketilastot](#) (EKT).

HYTE-kertoimet ja indikaattorien keskiarvot vuosittain

Koko maan keskiarvo: 59

Tulosindikaattoreiden
(6) keskiarvo

Prosessi-
indikaattoreiden (15)
keskiarvo

Indikaattoreiden
keskiarvo /100

Kunnan HYTE-kerroin

x vuosittainen
perushinta

Kunnan HYTE-
kerroin, euroa/asukas

x kunnan
asukasmäärä

Kunnan saama
rahamäärä

Lue lisää: [HYTE-kerroin – kannustin kunnille – THL Hyvinvointi - Keski-Suomi ennakoi \(keskisuomi.fi\)](#)

KESKI-SUOMEN LIITTO

Osa II: Hytetyön rakenteet ja resurssit Keski-Suomessa

Hyvinvointi on tuotu esiin kaikissa Keski-Suomen kuntien strategioissa

Hyvinvointiin keskittyvät strategiset painopisteet voidaan teemoitella esimerkiksi näihin kategorioihin:

Hyvinvointi ja turvallisuus

Yhteisöllisyys ja osallisuus

Palveluiden saatavuus ja laatu

Kestävä kehitys

Innovaatio ja kehitys

Strategisten tavoitteiden otsikoista poimittuja sanoja:

Aktiivinen, hyvinvoiva, tyytyväinen, viihtyisyys, hyvä arki, turvallisuus

Kunnan on strategisessa suunnittelussaan asetettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tavoitteet ja määriteltävä tavoitteita tukevat toimenpiteet.

(Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021), 6 §)

Kuntastrategiassa tulee ottaa huomioon kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen.

(Kuntalaki (410/2015), 37 §)

Hyvinvointi on tuotu esiin kaikissa Keski-Suomen kuntien strategioissa

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen strategisiin painopisteisiin valitut toimenpiteet voidaan jaotella näihin kategorioihin:

Hyvinvoinnin edistäminen

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Palveluiden saatavuus ja laatu

Turvallisuus

Kulttuurin ja vapaa-ajan harrastamisen mahdollisuudet

- Yhteisöllisyys
- Osallisuus
- lapset, nuoret ja perheet
- vapaa-ajan asukkaat
- taide ja kulttuuri

Hyvinvointisuunnitelma

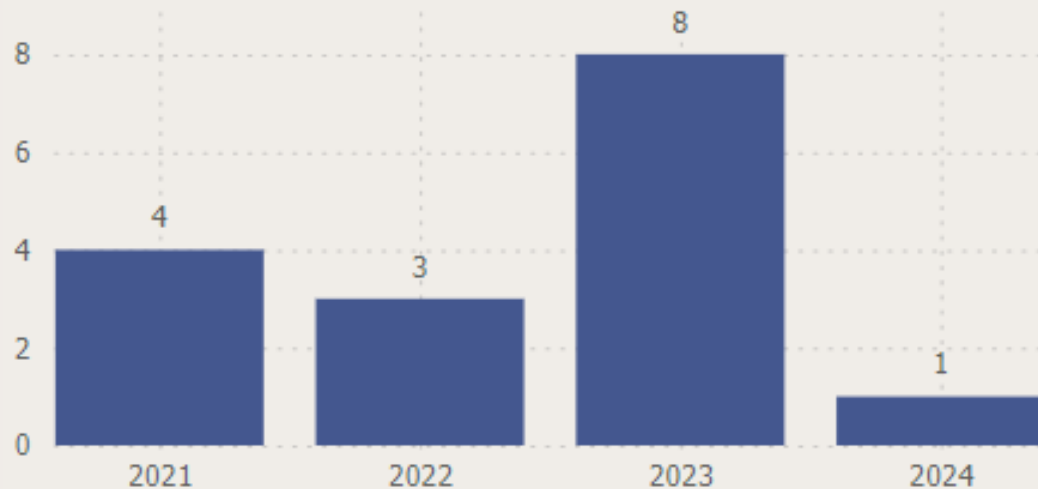
on **dokumentti**, johon kirjataan kunnan tavoitteet kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen ja niihin tehtävät toimenpiteet, vastualueet ja mittarit.

- Kuntien on laadittava laaja hyvinvointisuunnitelma kerran valtuustokaudessa, eli neljän vuoden välein.

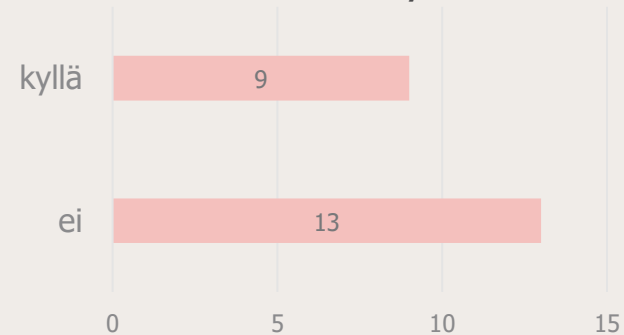
Tällä valtuustokaudella:

Laaja hyvinvointisuunnitelma, julkaisuvuosi

Sähköinen hyvinvointikertomus -palvelu (hyvinvointikertomus.fi) käytössä on tällä valtuustokaudella käytössä 9 kunnassa

Sisältöjä tarkemmin osassa 3.

Muut hyvinvointia ohjaavat suunnitelmat

Laajan hyvinvointisuunnitelman sisällä voi olla muita ohjelmia, jotka ohjaavat hytetoimia tarkemmin, esimerkiksi kohderyhmän tai aihealueen mukaan.

Ohjelmat tai suunnitelmat voivat olla kuntakohtaisia, kuntien yhteisiä tai laajempia alueellisia kokonaisuuksia. Osa näistä erillisistä suunnitelmista on lakisääteisiä.

Esimerkkejä muista suunnitelmista:

- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma
- Ikääntyvän väestön suunnitelma
- Tasa-arvosuunnitelma
- Yhdenvertaisuusohjelma
- Kotoutumisohjelma
- Liikuntaohjelma

Kaikissa Keski-Suomen kunnissa on nimetty hytetyöstä vastaava henkilö.

- Hyvinvointityöstä vastaavan tärkeimpiä tehtäviä on kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden seuraaminen ja raportointi (hyvinvointikertomus), hyvinvointisuunnitelman koordinointi sekä yhteistyö eri tahojen kanssa kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

viestintä- ja markkinointivast...
1

vapaa-aikasuunnittelija
1

sivistyspalvelujen päällikkö 1

hyvinvointikoordinaattori
11

hallintosihteeri
1

hyvinvointijohtaja
1

hyvinvointipäällikkö
1

hyvinvointisuunnittelija 1

*Kunnan on nimettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho.
(612/2021, 6 §)*

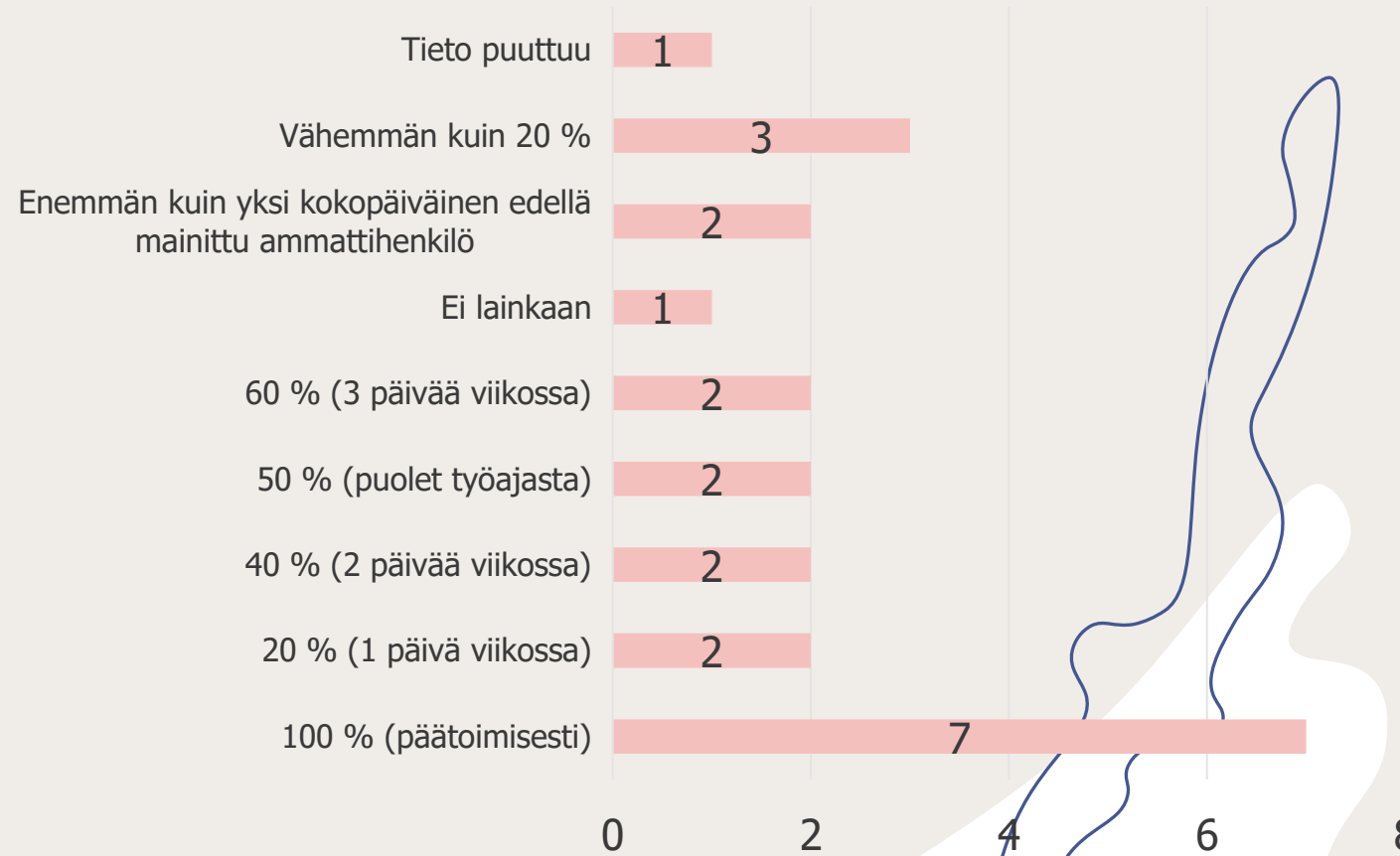
Hytetyölle varattu työaikapanos vaihtelee kunnittain

Hyvinvointivastaavan työaikaresurssi hytetyöhön Keski-Suomessa

 Pisteet	2023	2021
Hyvinvointikoordinaattori	95	55
Koordinaattorin työpanos 	95 <i>Toteutuu hyvin</i>	55 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>

TEAvisari 2023:

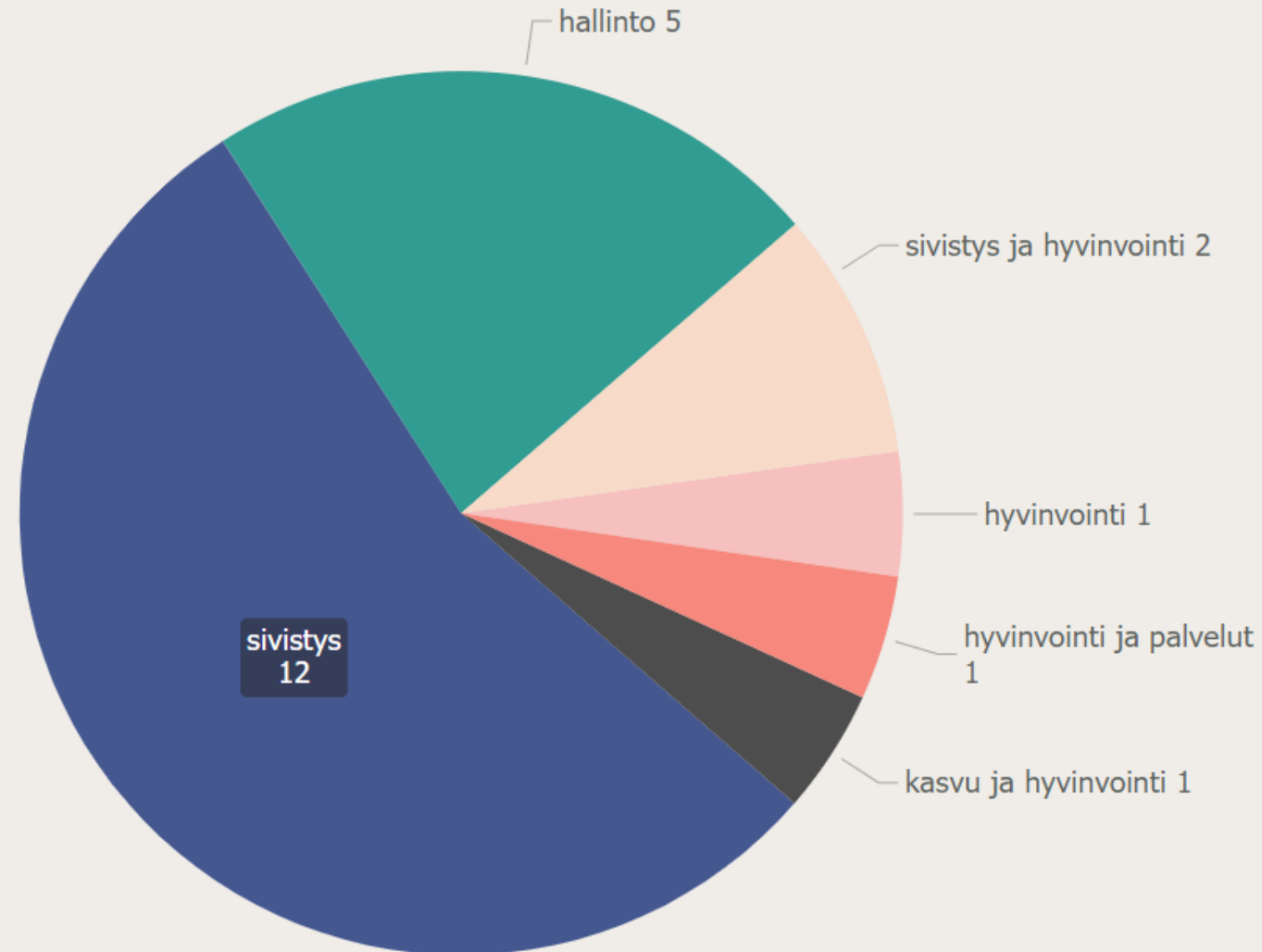
27. Kuinka suuren osuuden työpanoksestaan hyvinvointikoordinaattori, suunnittelija tai muu vastaava käyttää teidän kuntanne hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen?

Suurin osa hytetyön toiminnasta on kunnissa sivistyksen palvelualueella

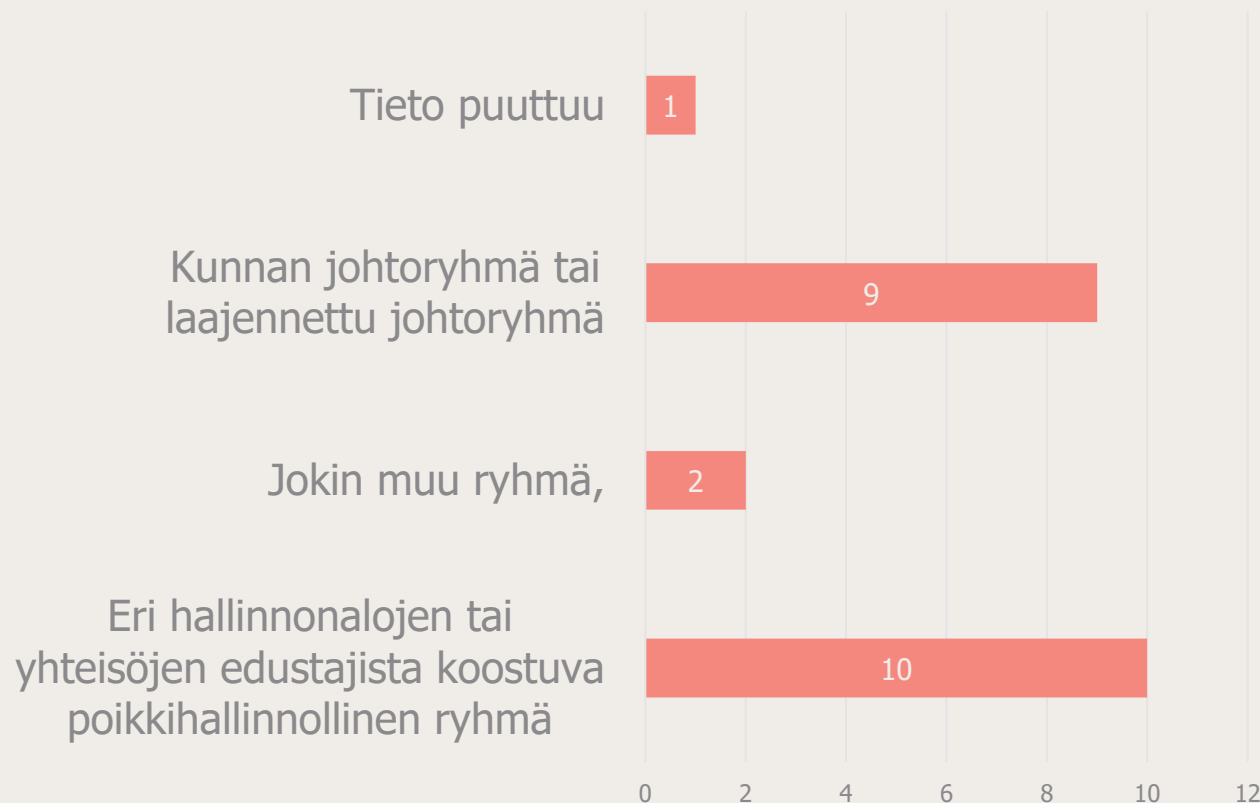
- Kuntien ollessa vastuussa sotepalvelujen järjestämisestä, hytetyö saattoi olla saman palvelualan alla, esim. perusturva tai sosiaali- ja terveystalvet.
- Hyvinvointialueuudistuksen myötä myös hytetyön paikka on muuttunut, eikä sille ole vielä vakiintunutta käytäntöä.

Hytetyöryhmä tukee hyvinvointivastaavan työtä ja tuo yhteen hyvinvoinnin parissa toimivat kunnan eri toimijat.

Hytetyöryhmän kokoonpano

- Lähes kaikissa Keski-Suomen kunnissa toimii hytetyöryhmä, joiden kokoonpanot vaihtelevat.
- Hytetyöryhmä työstää esimerkiksi hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa hytevästä tukena.
- Hytetyöryhmän tärkeänä tehtävänä on tuoda muita näkökulmia kunnan hytetyöhön ja myös viedä tietoa hytetyöstä eteenpäin sidosryhmille.

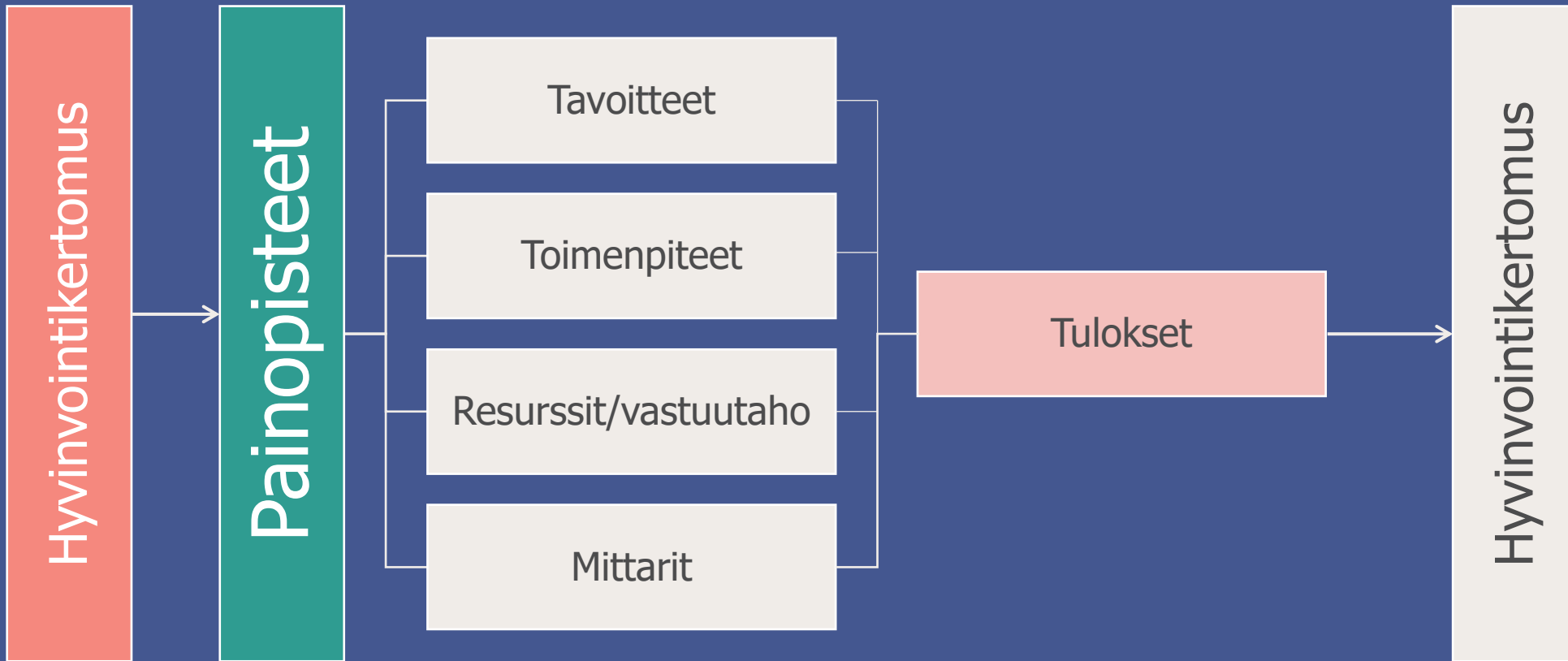

Osa III: Hytetyön painopisteet, toimenpiteet ja mittaaminen Keski- Suomessa

*Käsittelyssä 15 vuosina 2021-2023 Keski-Suomessa julkaistua hyvinvointisuunnitelmaa.

Kunnan hyvinvointisuunnitelma koostuu painopisteistä

Painopisteiden sijaan hyvinvointisuunnitelma voidaan jakaa myös kohderyhmittäiseen tarkasteluun.

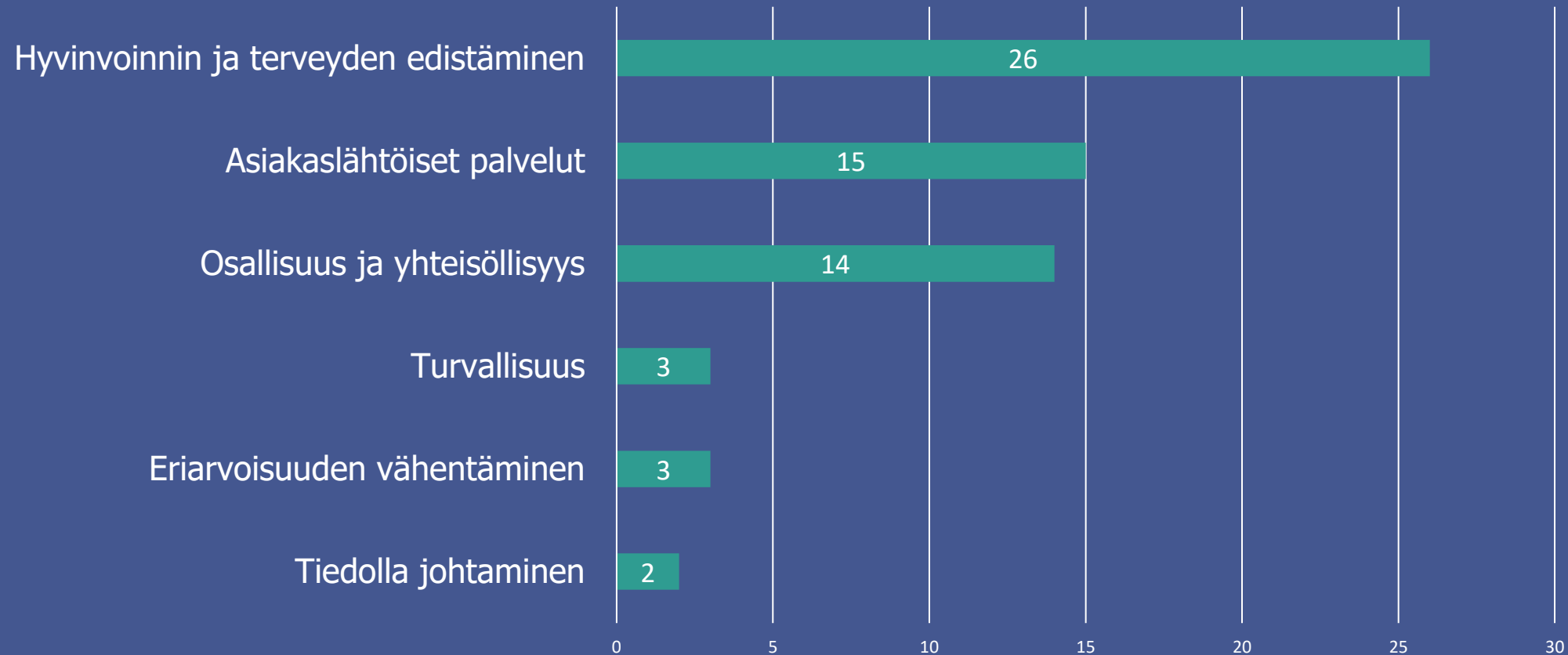
Hyvinvointisuunnitelman painopisteet perustuvat kunnan hyvinvointikertomukseen

Onko jokin tietty väestöryhmä, jonka hyvinvointi erityisen huonoa? Tietty osa-alue, esim. ravitsemus, jossa huomataan heikkoutta kunnassa? Mitä nähdään tilastoista, mitä kuullaan kuntalaisilta ja sidosryhmistä? Miten kuullaan? Mitä tapahtuu, jos ei tehdä mitään?

- Haasteena:
  - Tilastotiedon heikko saatavuus tietyissä väestöryhmissä, tilastotiedon nopea vanhentuminen, kuntalaistiedon heikko saatavuus/resurssit sen hankkimiseen, näkymättömien ryhmien kuuleminen

Painopisteet voidaan jaotella kuuteen laajempaan teemaan:

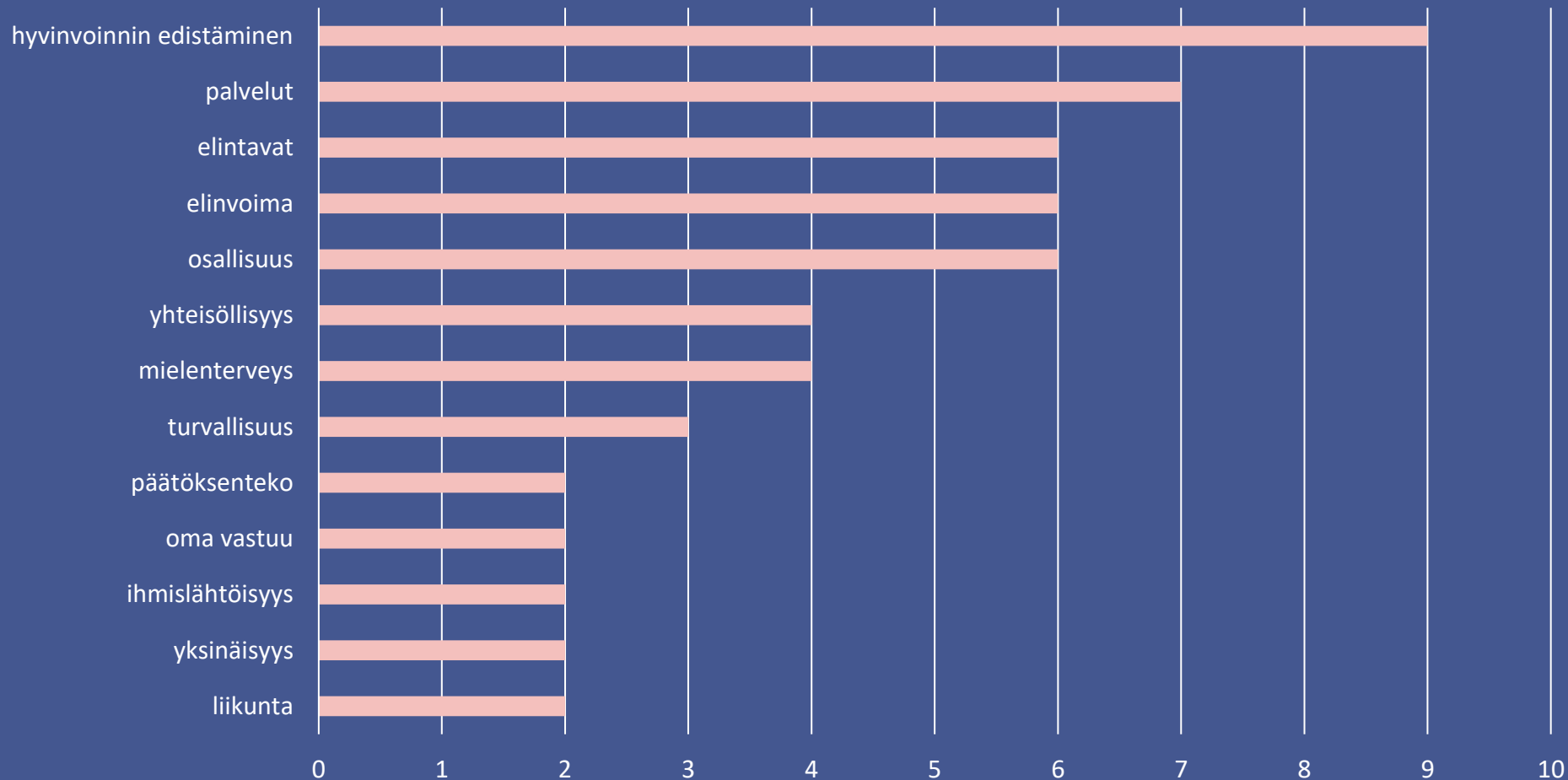

Laaja-alainen hyvinvoinnin edistäminen ja palvelujen turvaaminen yleisimpiä painopisteitä

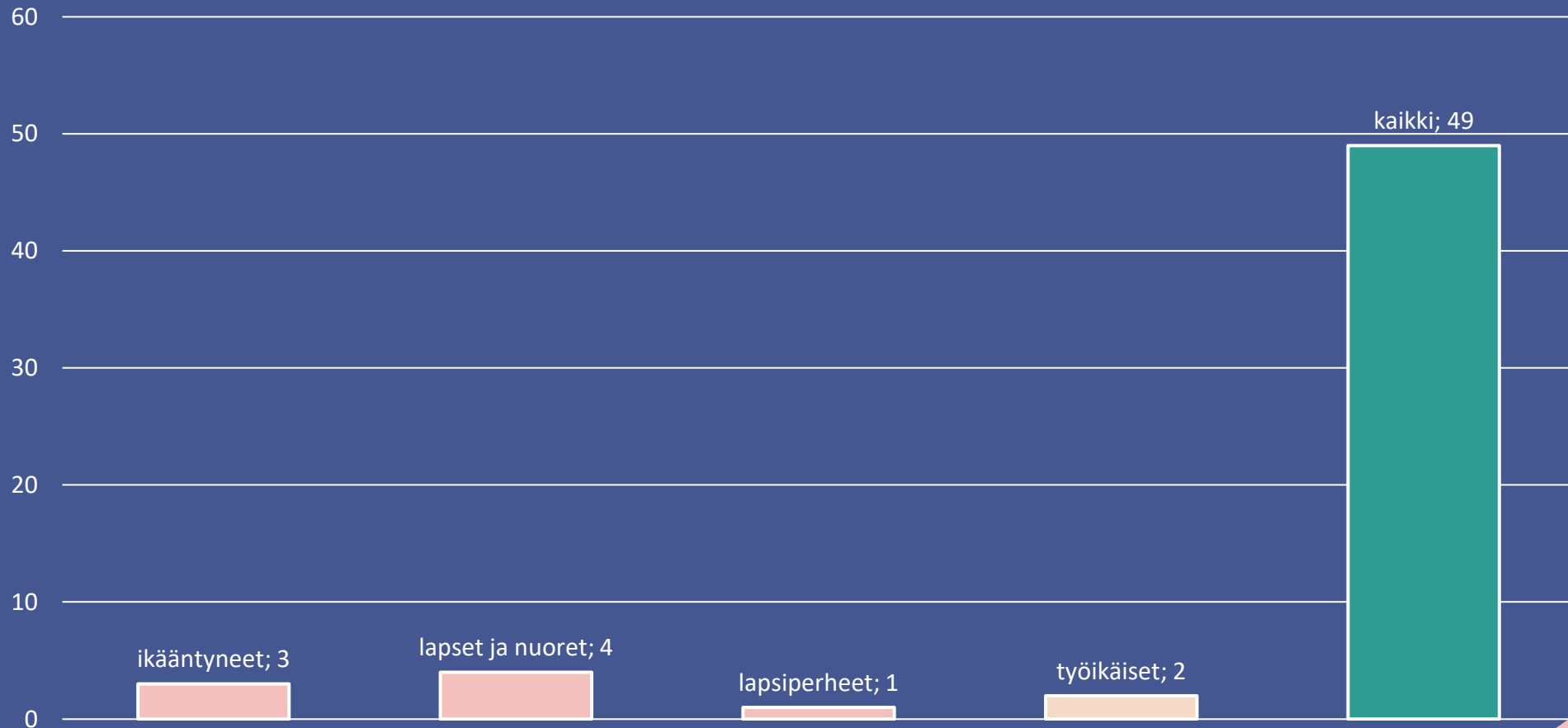
Hyvinvointisuunnitelmien painopisteiden avainsanoja

Valittujen painopisteiden kohderyhmänä on useimmiten kaikki kuntalaiset.

HYVINVOINTISUUNNITELMIEN PAINOPISTEIDEN KOHDERYHMÄT

Tavoitteiden ja toimenpiteiden asettaminen

Mitkä toimet vaikuttavat kyseiseen haasteeseen, väestöryhmään tai osa-alueeseen? Minkälaisia resursseja niiden toteuttamiseen on mahdollista asettaa?

- Haasteina:
  - Tavoitteiden rajaaminen haasteiden perusteella riittävän tarkasti, ja niin, että saatavilla olevilla resursseilla pystytään vaikuttamaan tulokseen
  - Toimenpiteiden sopivuus tavoitteeseen, toimenpiteiden realistisuus ja toteutumisen vaikutukset, toimenpiteisiin käytössä olevat resurssit

Tavoitteiden ja toimenpiteiden määrä painopistettä kohden vaihtelee Keski-Suomen hyvinvointisuunnitelmissa.

- Osa hyvinvointisuunnitelman toimenpiteistä on jaoteltu kohderyhmän mukaan (lapset ja nuoret, työikäiset, ikääntyneet) painopisteiden sijaan.
- Vastuutahoiksi on tunnistettu monia eri tahoja sekä kunnan sisältä että ulkopuolelta toimijoista.

Väestön hyvinvoinnin ja kunnan hytetyön mittaaminen vaatii suunnittelua

Ovatko tehdyt toimet olleet vaikuttavia kyseessä olevaan haasteeseen? Mittaavatko määritetyt mittarit oikeaa asiaa? Miten mitataan, ja koska? Jos aiempaa tietoa ei ole saatu ns. kovasta datasta, miten voidaan mitata muutosta?

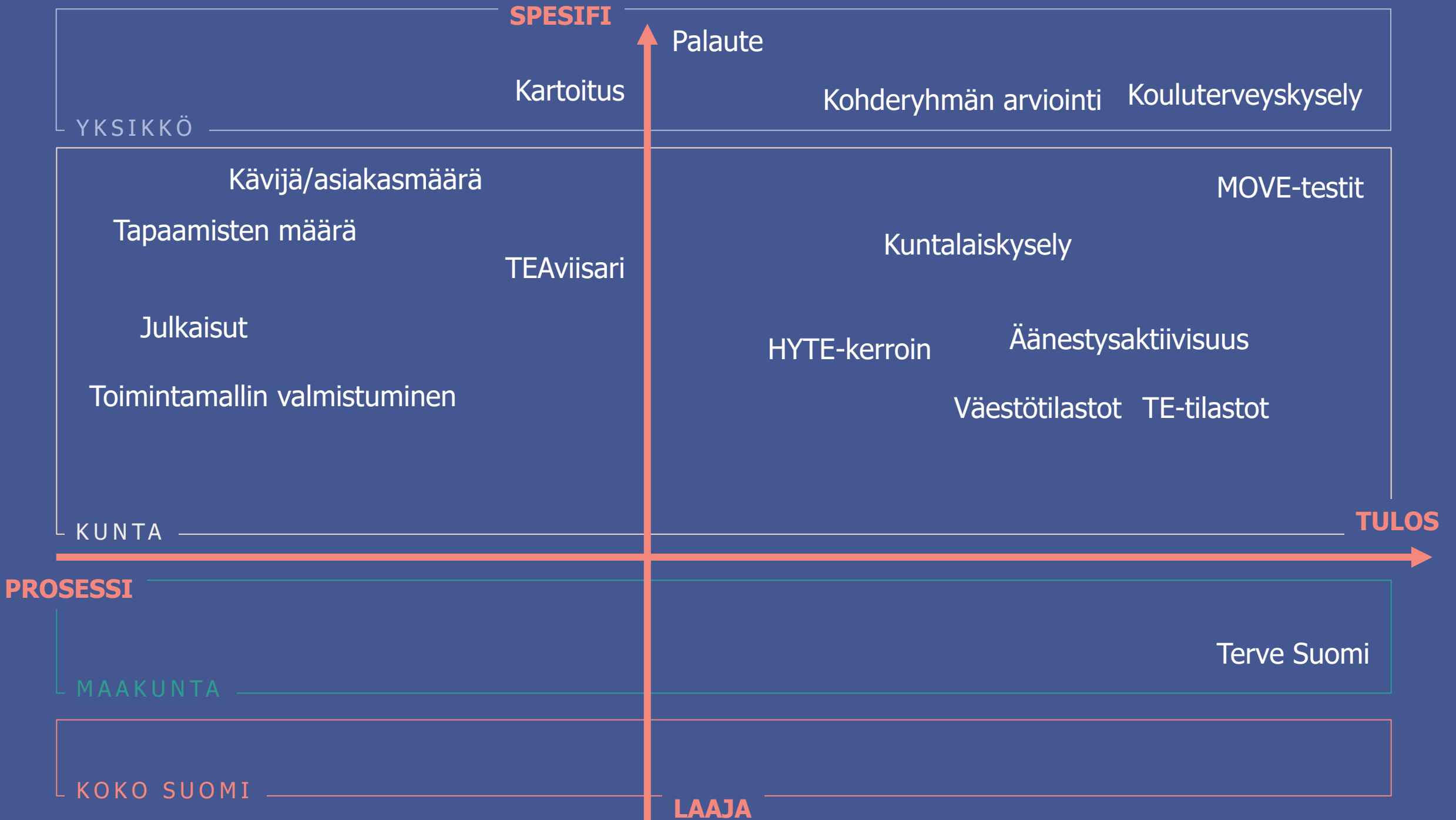
Haasteina:

- Oikeaa asiaa mittaavien indikaattorien valinta, prosessi- vs. tulosindikaattorit, tilastotiedon heikko saatavuus ja osuvuus pienille alueille, laadullisen tiedon toistettavuuden haasteet

Hytetyön tavoitteiden arviointiin on kirjattu useita erilaisia mittareita

- **Prosessimittareita:**
  - Järjestetyt tapahtumat, julkaisut, kävijät/asiakkuudet/osallistujat, palaute
  - Perustettu työryhmä, toimintamallin valmistuminen, tapaamisten määrä
- **Tulosmittareita:**
  - Kouluterveyskysely, MOVE!, Terve Suomi, TEAviisari, HYTE-kerroin
  - Työttömien osuus, yritystonttien määrä, huoltosuhde, äänestysaktiivisuus, nettomuutto, käyttöaste,
  - Kuntalaiskyselyt, kohderyhmän arviointi
  - Esteettömyyskartoitus, tarvekartoitus

KESKI-SUOMEN LIITTO

OSA IV: Hytetyön yhteiskehittäminen Keski-Suomessa

Hytetyötä tehdään useassa alueellisessa verkostossa

Koordinoijana:

Hyvinvointialue

Alueellinen hytekoordinaattori-
verkosto

Alueellinen oppilashuollon
verkosto

Ehkäisevän työn verkosto

Alueellinen liikuntaneuvonnan
työryhmä

Alueellinen ravitsemustyöryhmä

Perhekeskusverkosto

Kunnat

Hyvinvoinnin kunta-verkosto
(hytekoordinaattorit)

Hyte-kuntafoorumi

Nuorisotyön verkostot

Muut

Järjestövastaavien verkosto
(KYT ry)

Sivistysjohtajien verkosto (K-S
liitto)

Keskikirjastot

Nuorisotoimi

Hyvinvointialue tuo alueellista näkökulmaa hytetyöhön

Hyvinvointialue laatii alueellisen hyvinvointisuunnitelman kerran valtuustokaudessa

- Alueellinen hyvinvointisuunnitelma vuonna 2025 päättyvälle valtuustokaudelle on hyväksytty aluevaltuustossa 14.5.2024

KESKI-SUOMEN LIITTO

Yhteinen tietopohja tehostaa yhteisten tavoitteiden saavuttamista